

بررسی و نقد ماده
(۲۸) قانون مجازات
جرائم نیروهای
مسلح

جرائم تخلیه اطلاعاتی

قاسم گرامت
(کارشناس ارشد حقوق فصوصی)

جذبک:

ماده (۲۸) قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ راجع به جرم تخلیه اطلاعاتی است. این جرم با این صورت خاص و با این هیئت و شرایط تا قبل از تصویب قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ سابقه‌ای در قوانین موضوعه نداشته است. در این مختصه‌پس از مقدمه‌ای هوتاه، ابتدا جرم تخلیه اطلاعاتی تعریف و پس از شرح و توضیح ماده (۲۸) به تبیین اشکالات و انتقامات وارد برآن پرداخته و در نهایت از مباحث صورت هر فته تبیین شیری خواهد شد.

کشورها و گروهها، به خصوص کشورها و گروهای دشمن و خصم که از قدیمی ترین جرایم است از این تغییر و تحول مستثنان بود و در راستای پیشرفت علم و اختراع و سایر وظایف انسانی، پدیده بزهکارانه نیز پیچیده‌تر شده است؛ و بزهکاران در ارتکاب جرایم، برای تسهیل در وصول به نتیجه و همچنین کاهش هزینه‌ها و خطرات و تبعات سیستم‌های پیشرفت ارتباطی، شیوه‌های آن منفی آن که ناشی از گرفتار شدن آنها در چنگ قانون است، همواره تلاش کرده و می‌کند از تنوع و پیچیدگی پیشتری پیدا کرده است. یکی از شیوه‌های نوین، پیچیده، بسیار کم هزینه و بی خطر جمع آوری اطلاعات از سایر استفاده نمایند. جمع آوری اطلاعات از سایر

اجتماعات انسانی، پدیده بزهکارانه نیز پیچیده‌تر شده است؛ و بزهکاران در ارتکاب جرایم، برای تسهیل در وصول به نتیجه و همچنین کاهش هزینه‌ها و خطرات و تبعات سیستم‌های پیشرفت ارتباطی، شیوه‌های آن منفی آن که ناشی از گرفتار شدن آنها در چنگ قانون است، همواره تلاش کرده و می‌کند از تنوع و پیچیدگی پیشتری پیدا کرده است. یکی از شیوه‌های نوین و شیوه‌های بیهوده و پیچیده تری زمان و به موازات پیشرفت بشر در زمینه‌ها و رشته‌های مختلف و گسترش و پیچیده تر شدن

طبقه‌بندی در حال حاضر تخلیه اطلاعاتی می‌باشد که دشمن و بیگانگان برای کسب اطلاعات مورد نیاز خود، اغلب از طریق تلفن و با استفاده از عنوانین، اسمی و القاب دروغین و دیگر شیوه‌های اغوا کننده و فریب‌بند نظری تقلید صدا، اعتماد مخاطب را جلب و اطلاعات مورد نظر را از او دریافت می‌نمایند.

ب) تعریف جرم تخلیه اطلاعاتی
قانون‌گذار در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح در سال ۱۳۸۲ مجازات جرایم نیروهای مسلح در سال ۱۳۸۲ مرتفع گردد. برابر ماده (۲۵) این قانون: «منظور از دشمن عبارت است از: اشرار، گروهها و دولتها یکه با نظام جمهوری اسلامی ایران در حال جنگ بوده یا قصد براندازی آن را دارند و یا اقدامات آنان بر ضد امنیت است. لیکن با عنایت به مطالب ذکر شده در قسمت مقدمه، تخلیه اطلاعاتی، یعنی دسترسی دشمن و بیگانگان به اخبار و اطلاعات دارای طبقه‌بندی و ارزشمند نظام با همکاری ناگاهانه دارندگان اخبار و اطلاعات موصوف است. بنابراین، با توجه به مفاد ماده (۲۸) ق.م.ج.ن.م. در تعریف این جرم می‌توان گفت: «تخلیه اطلاعاتی عبارت از افسای اسناد یا اطلاعات طبقه‌بندی شده، نزد دشمنان و یا بیگانگان، در نتیجه اغفال و فریب دارندگان آموزش دیده آن اطلاعات است.» منظور از افسای در تعریف اعم از بیان اطلاعات و مفاد اسناد دارای طبقه‌بندی وارانه یا ابراز آنها به هر شکل ممکن است و بر اساس ماده (۱) قانون مجازات انتشار و افسای اسناد محترمانه و سری دولت، اسناد طبقه‌بندی شده اسنادی است که افسای آنها مغایر با مصالح دولت و یا مملکت و یا مغایر با مصالح خاص مربوط به وظایف و فعالیتهای وزارت‌خانه‌ها و مؤسسات دولتی و ابسته به دولت و شرکت‌های دولتی باشد؛ و به استناد ماده (۱) آیین‌نامه طرز نگاهداری اسناد سری و محترمانه دولتی و طبقه‌بندی و نحوه مشخص نمودن نوع اسناد و اطلاعات، اسناد دارای طبقه‌بندی به چهار طبقه محترمانه، خیلی محترمانه، سری،

چگونگی حفاظت از این اطلاعات فراگرفته باشند. هر چند عنصر آموزش چگونگی حفظ اطلاعات، یکی از جووه تمایز بین جرایم مذکور در مادتین (۲۷) و (۲۸) قانون مجازات جرایم ن.م. می‌باشد، لیکن وجود عامل اغفال و فریب توسط دشمنان و بیگانگان که علت اصلی وقوع جرم تخلیه است، عدمه ترین وجه تمایز این جرم با جرم مذکور در ماده (۲۷) است. به عبارت دیگر، اگر افسای اطلاعات دارای طبقه‌بندی پر اثری احتیاطی یابی مبالغی یا سهل‌انگاری یا عدم رعایت نظمات دولتی، بدون وجود عامل اغفال و فریب توسط دشمنان یا بیگانگان صورت گیرد، جرم مشمول ماده (۲۷) خواهد بود و مرتکب به استناد این ماده می‌باشد محاکوم و مجازات شود. از مطالب معنونه استفاده می‌شود که در جرم تخلیه اطلاعاتی دو فعل صورت می‌گیرد: یک فعل توسط دشمنان یا بیگانگان و فعل دیگر توسط افراد نظامی دارندگان اطلاعات و استناد طبقه‌بندی شده، و بدین ترتیب این پدیده بزهکارانه دو فاعل دارد که عبارتنداز فرد تخلیه‌کننده و فرد تخلیه شده؛ تخلیه کننده فاعل آگاه و قاصدی است که با تأخذ شیوه‌های گوناگون، مبادرت به فریب قربانی خود و تحصیل اسناد و اطلاعات ارزشمند طبقه‌بندی شده‌می‌کند، و تخلیه شده فاعل غافلی است که در نتیجه بی‌مبالغی و عدم توجه به اصول حفاظتی و رعایت نکردن این اصول توسط بیگانگان و یا عوامل دشمن فریفته می‌شود و اقدام به افسای اطلاعات دارای طبقه‌بندی می‌نماید. فعل هر یک از دو طرف، یعنی تخلیه‌کننده و تخلیه شونده، دارای عنوان خاص و جداگانه مجرمانه می‌باشد. جرم تخلیه اطلاعاتی ناظریه عمل فرد تخلیه شونده است که باناگاهی و در اثر فریب و اغوا، اطلاعات خود را در اختیار طرف مقابل قرار می‌دهد.

تبصره: هرگاه برای دادگاه، تشخیص دشمن یا دولت متخاصل محرز نباشد موضوع از طریق قوه قضائیه از شورای عالی امنیت ملی استعلام و نظر شورای مذکور ملاک خواهد بود.

عبارت «آموزش دیده» در تعریف، ناظر به آموزشایی است که دارندگان اطلاعات طبقه‌بندی شده می‌باشد درخصوص صدسته دیگر از افراد نظامی که در صورت اغفال شدن توسط عوامل دشمن یا بیگانگان و تخلیه، قابل تحقیق و مجازات به استناد ماده (۲۸) نمی‌باشند، گسانی هستندگه آموزش لازم را در فصوص حفظ اطلاعات دارای طبقه‌بندی طن زگرده‌اند؛ چنین افرادی در صورت تخلیه شدن و دادن اطلاعات دارای طبقه‌بندی، به دلیل این‌گهی یکی از شرایط ذکر شده در متن ماده را ندارند از شمول ماده مورد بحث فارج می‌باشند.

ج) شرح و توضیح ماده (۲۸)
در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح

- کسانی که به طور موقت در خدمت نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران هستند و طبق قوانین استخدامی نیروهای مسلح در مدت مزبور از اعضای نیروهای مسلح محسوب می‌شوند.

مرتكب جرم علاوه بر وصف نظامی بودن، می‌باشد آموزش لازم در مورد حفظ اطلاعات طبقه‌بندی شده را نیز دیده باشد تا بتوان به استناد این ماده اورا محاکوم و مجازات نمود. اگرچه این سؤال قابل طرح در اینجا این است که اگر نظامی آموزش دیده در تخلیه‌ای که توسط دشمنان و یا بیگانگان می‌شود اطلاعات فاقد طبقه‌بندی ولی دارای ارزش برای تخلیه کننده را ارائه نماید، آیا جرم موصوف تحقق یافته و فرد به اتهام ارتکاب جرم تخلیه اطلاعاتی قابل تعقیب است یا خیر؟ برای توضیح بیشتر سؤال لازم است بیان شود که فرد تخلیه کننده برای رسیدن به منظور و مقصد خوبیش که همانا دستیابی به اطلاعات طبقه‌بندی شده می‌باشد نیاز به اطلاعات اولیه‌ای نظری شماره تلفن هدف، اطلاعات مشخصات کلی هدف، اسامی افراد و مراکز مرتبط و.... دارد تا در تماس با فرد مورد نظر خوبیش، از آنها استفاده کرده و او را فریب دهد. این اطلاعات ممکن است فاقد طبقه‌بندی و تهیه آنها از راههای مختلفی امکان پذیر باشد، با این حال اگر دشمن اطلاعات موصوف را از طریق تخلیه اطلاعاتی یک فرد نظامی آموزش دیده کسب کند، آیا این فرد نظامی به استناد ماده (۲۸) قابل مجازات می‌باشد؟

هر چند این اطلاعات ارزشمند بوده و به دشمن داده شده و دشمن نیز از آنها در راستای ارتکاب جرم استفاده خواهد کرد، لیکن با توجه به متن ماده و عبارات به کار رفته در آن، دادن اطلاعات فاقد طبقه‌بندی به دشمنان و بیگانگان مشمول عنوان تخلیه اطلاعاتی نمی‌گردد و به استناد ماده موصوف، مرتكب این عمل قابل مجازات نیست. همچنین این

سردیگر به و آموزش‌های لازم در فصول چگونگی حفظ اطلاعات را داده‌اند و به رغم آن آموزشها، بر احتیاطی یا بر مبالغه کرده و اطلاعات طبقه‌بندی شده را به دشمنان بدهد نسبت به گرسنگی آموزش‌های موصوف را ندیده و به صورت غیرعمدی باعث از بین رفتن اطلاعات طبقه‌بندی شده یا افشاء آنها نزد فرد کاملاً مورد اعتمادی گردد به مجازات گستری محکوم منشود و فرد افیر باید مجازات شدیدتری را تحمل نماید.

دشمنان مبادرت به دادن اطلاعات طبقه‌بندی شده می‌کنند به صراحت ماده مورد بحث حتیً باید نظامی باشد. منظور از افراد نظامی، اعضا و کارکنان نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است که به استناد ماده (۱) قانون مجازات جرم نیروهای مسلح عبارتند از:

- کارکنان ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و سازمانهای وابسته؛
- کارکنان ارشد جمهوری اسلامی ایران و سازمانهای وابسته؛

- کارکنان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران و سازمانهای وابسته و اعضا بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی؛
- کارکنان وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمانهای وابسته؛

- کارکنان مشمول قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران؛
- کارکنان وظیفه از تاریخ شروع خدمت تا پایان آن؛

- محصلان موضوع قوانین استخدامی نیروهای مسلح، محصلان مراکز آموزش نظامی و انتظامی در داخل و خارج از کشور و نیز محصلان مراکز آموزش وزارت دفاع؛

قبلی، ماده‌ای شبیه ماده (۲۸) وجود نداشت، لیکن به دلیل اینکه طی سالهای گذشته موارد بسیاری وجود داشته که نظامیان توسط دشمنان نظام مقدس جمهوری اسلامی تخلیه اطلاعاتی شده‌اند و پرونده‌های متعددی در محاکم نظامی در این خصوص تشکیل گردیده، قانونگذار در تدوین و تصویب قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح جدید با در نظر گرفتن این موضوع و به تبعیت از قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ که این جرم را در ماده (۵۰۶) خود برای افراد غیرنظامی پیش‌بینی کرده مبادرت به وضع ماده (۲۸) و پیش‌بینی جرم تخلیه اطلاعاتی برای افراد نظامی نموده است. ماده (۲۸) ق.م.ج.ن.م، چنین مقرر می‌دارد:

«نظامی که پس از آموزش لازم در مورد حفظ اطلاعات طبقه‌بندی شده، در اثر بی مبالغه و عدم رعایت اصول حفاظتی، توسط دشمنان و یا بیگانگان تخلیه اطلاعاتی شود به یک تا شش ماه حبس محکوم می‌گردد.»

از آنجاکه مرتكبین جرم تخلیه اطلاعاتی با عدم آگاهی و در نتیجه اغفال، اطلاعات خود را در اختیار دشمنان یا بیگانگان قرار می‌دهند معمولاً به ماهیت طرف مقابل پی‌نمی‌برند و اورا فردی خودی می‌پندارند و در نتیجه‌این پندار غلط که ناشی از بی مبالغه و بی احتیاطی آنان است مرتكب عمل مجرمانه می‌شوند. بنابراین، جرم تخلیه اطلاعاتی از جمله جرم غیرعمدی است که عنصر روانی آن از خطای جزایی تشکیل شده و قانونگذار نیز در ماده مذکور با استفاده از عبارت "در اثر بی مبالغه و عدم رعایت اصول حفاظتی" به این موضوع تصریح نموده است. عنصر مادی جرم تخلیه اطلاعاتی نیز با توجه به تعریف ارائه شده، توضیحات داده شده در سطور پیشین و با در نظر گرفتن مفاده ماده (۲۸)، عبارت از دادن اطلاعات دارای طبقه‌بندی به دشمنان و یا بیگانگان است. مرتكب جرم، یعنی فردی که در اثر اغفال شدن توسط

فرد هرچند ارتکاب جرم توسط تخلیه‌کننده را تسهیل نموده اما به دلیل عدم وجود وحدت قصد بین او و عامل دشمن یا بیگانه نمی‌توان او را به عنوان معاون جرم تلقی و تعقیب نمود.

دسته دیگر از افراد نظامی که در صورت اغفال شدن توسط عوامل دشمن یا بیگانگان و تخلیه، قابل تعقیب و مجازات به استناد ماده (۲۸) نمی‌باشدند، کسانی هستند که آموزش لازم را در خصوص حفظ اطلاعات دارای طبقه‌بندی طی نکرده‌اند؛ چنین افرادی در صورت تخلیه شدن و دادن اطلاعات دارای طبقه‌بندی، به دلیل اینکه یکی از شرایط ذکر شده در متن ماده را ندارند از شمول ماده مورد بحث خارج می‌باشند. علاوه بر اینها، اگر افراد نظامی آموزش دیده توسط کسانی تخلیه شوند که دشمن یا بیگانه به حساب نمی‌آینند، در چنین حالتی باز هم جرم تخلیه اطلاعاتی محقق نمی‌گردد و این افراد به اتهام ارتکاب این جرم قابل تعقیب و مجازات نمی‌باشند.

(د) نقد ماده (۲۸) و بیان ایرادات و اشکالات موجود در آن

قانون‌گذار در ماده (۲۶)، (۲۷) و (۲۸) ق.م.ج.ن.م، مسئله افشای اسرار و اطلاعات و اسناد طبقه‌بندی شده را که ممکن است به صورت عمدى و یا غیرعمدى ارتکاب یابد پیش‌بینی کرده و مورد حکم قرارداده است؛ و همان‌طور که توضیح داده شد، ماده (۲۸) قسم خاصی از افشای غیرعمدى اطلاعات و اسناد دارای طبقه‌بندی را که اصطلاحاً تخلیه اطلاعاتی نامیده شده بیان می‌کند. از دقت و تأمل در مقررات مواد مزبور پی به ابهامات، ایرادات و اشکالات موجود در ماده (۲۸) برده می‌شود که عبارتند از:

قانون‌گذار، جرم تخلیه اطلاعاتی را بدون اینکه تعریف نماید پیش‌بینی و حکم آن را بیان نموده است. این نقص موجب ابهام در تشخیص حدود و تغور و شناخت مصاديق جرم

به صورت دقیق می‌گردد.

طی کردن آموزش‌های لازم در مورد حفظ اطلاعات طبقه‌بندی شده به عنوان یکی از شرایط تحقیق جرم در متن ماده ذکر و بیان

گردیده است. مطلبی که در این خصوص مسکوت باقی مانده و به صورت دقیق مشخص نشده این است که منظور از آموزش لازم در متن ماده مورد بحث، چه آموزشی و در چه سطحی و با چه کیفیتی می‌باشد؟ آیا آموزش باید ضمن دوره‌های کلاسیک دانشکده‌های نظامی و دوره‌های رسمی مدرک دار در آموزشکده‌های مربوط باشد یا اینکه شرکت فرد در جلسات و سخنرانی‌های پراکنده و توجیهی نیز کفايت می‌کند؟ آیا صدور دستورالعمل‌ها و بخشانه‌های توجیهی در زمینه رعایت اصول حفاظتی و نصب اعلامیه‌ها و پوسترها و مواردی از این قبیل، محقق‌کننده شرط مذکور در ماده می‌باشد یا خیر؟ به نظر می‌رسد در این زمینه لازم است توسط قانون‌گذار رفع ابهام شود و تا آن زمان می‌باشد به پیروی از اصول و قواعد کلی حقوقی و در نظر گرفتن نفع و صلاح متمهم، صرف اعلام یگان خدمتی مبنی بر توجیه شده را دیده باشند و پس از گذارندن این آموزش و آشنایی با سائل، دچار خطا و لغزش گردیده و تخلیه اطلاعاتی می‌شوند، در صورتی که افرادی که به استناد ماده (۲۷) به دلیل ارتکاب جرمی مشابه و چه سیاستهای منفی کمتر، به مجازات شدیدتری محکوم می‌شوند ممکن است چنین آموزش‌هایی را ندیده باشند. این در حالی است که تقصیر به کارگیری افراد آموزش ندیده در امور طبقه‌بندی شده متوجه خود افراد نیست. دلیل دیگر این که، کسانی به استناد ماده (۲۸) قابل مجازات هستند که توسط دشمنان یا بیگانگان تخلیه اطلاعاتی شده‌اند و به عبارت دیگر، اطلاعات طبقه‌بندی شده خود را نزد دشمنان و بیگانگان افشا نموده‌اند. لیکن چنانچه فرد در اثر خطا و سهل‌انگاری موجب افشای همین اطلاعات نزد افراد عادی نظیر اقوام، دولستان، همکاران و ... گردد که

۱- اگرافشای اطلاعات دارای طبقه‌بندی براثرین احتیاطی یا بی‌بالاتی یا سهل‌انگاری یا عدم رعایت نظمات دولتی، بدون وجود عامل اغفال و فریب توسط دشمنان یا بیگانگان صورت گیرد، هر متشمول ماده (۲۷) فواهد بود و مرتكب به استناد این ماده می‌باشد ممکن و مجازات شود.

دشمن و بیگانه هم نیستند و چه بسا افراد فاقد سابقه و مورد اعتماد و اطمینانی نیز باشد یا اینکه متهم اصلاً موجب افسای اطلاعات طبقه بنده شده هم نگردد، امادرا ثر سهل انگاری سبب ازین رفتن آنها شود، به رغم اینکه ضرر روزیان وارد شده به نیروهای مسلح و نظام در موارد اخیر به مراتب کمتر و در قیاس با دادن اطلاعات به دشمنان و بیگانگان تبعات منفی آن بسیار ناچیز و غیر قابل مقایسه است، متهم اخیر می‌باشد به استناد ماده (۲۷) متحمل محکومیت شدیدتری گردد. به عبارت دیگر، فردی که به آموزش‌های لازم در خصوص چگونگی حفظ اطلاعات را داده‌اند و به رغم آن آموزش‌ها، بی‌احتیاطی یا بی‌مبالاتی کرده و اطلاعات طبقه بنده شده را به دشمنان پنهانی نسبت به کسی که آموزش‌های موصوف را ندیده و به صورت غیرعمدی باعث ازین رفتن اطلاعات طبقه بنده شده یا افسای آنها زدند فرد کامل‌امور اعتمادی گردد به مجازات کمتری محکوم می‌شود و فردا خیر باید مجازات شدیدتری را تحمل نماید.

(۵) ابهام دیگری که در راستای نکته قبلی وجود دارد، این است که در صورت عدم هر یک از شرایط ذکر شده در ماده (۲۸) (دیدن آموزش لازم، بیگانه یا دشمن بودن طرف مقابل) آیا باید مجرم را از مجازات معاف نمود یا این که او را به استناد ماده (۲۷) باید مورد تعقیب قرار داده و مجازات کرد؟ هر چند با در نظر گرفتن سیاق ماده (۲۸) و نحوه نگارش آن باید گفته شود که با عدم وجود هر یک از شرایط، مجرم را باید مجازات نمود، اما چون عمل مرتكب در هر صورت از مصاديق افسای اطلاعات دارای طبقه بنده است با توجه به مفاد ماده (۲۷) و از آنجاکه قانون‌گذار در این ماده تحقیق جرم افسای اطلاعات را منوط و مشروط به طی کردن آموزش‌های لازم و دشمن یا بیگانه بودن طرف مقابل نکرده است، به نظر می‌رسد افراد آموزش ندیده‌ای که توسط دشمنان یا بیگانگان تخلیه

ه) نتیجه‌گیری

با توجه به شأن و منزلت قانون و جایگاه قانون‌گذار در جامعه و اینکه متن قانونی از معترض‌ترین مตون موجود می‌باشد، سزاوار است که قانون‌گذار در تنظیم و تدوین متن مواد قانون، دقت و وسوسای پیشتری از خود نشان دهد، به گونه‌ای که پس از تصویب تا آنجا که ممکن است این متن فاقد نقص و ایراد باشند؛ لیکن از آنچه بیان گردید و توضیح داده شد، این نتیجه به دست می‌آید که در تهیه و تدوین ماده (۲۸) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح دقت لازم صورت نگرفته و این ماده، خوب و دقیق تنظیم نشده است و نیاز به بازنگری و اصلاح دارد.

با توجه به غیرعمدی بودن

هرم تفییه اطلاعاتی

من باشیست قانون‌گذار

همانند ماده (۲۷) مصاديق

فطای هزاری (ابه صورت

کاملتری بیان من نمود

و یا حداقل عبارت

"بن احتیاطی" را در گذار

اصطلاح "بی‌مبالاتی" در متن

ماده (۲۸) من گنجاند.